

Učiteljski Glas

— Glasilo „Saveza dalmatinskih učitelja“ —

Vlasnik i izdavaatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“.

Hrvatska tiskara Dr. Krstelj i drug
u Šibeniku.

Urednik:
Dinko Sirovica.

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga na pol cijene. Novci se šalju PETRU RADMILOVIĆU, učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

Nad strančarstvo, a za stališ.

Razne političke trzavice, koje se kod nas obično sastoje u bezbroju svakojakih stranaka, nisu mogle mimoći ni naše učiteljstvo, a da ga za sobom ne povuku u taj današnji, tako rekuć, kaos političke febrilnosti. Položaj i zvanje učiteljevo zbilja iziskuju da pomno i svestrano prati razvoj političkog narodnog života, ali mu ipak ne dozvoljavaju, da se toliko zaboravi i toliko strančarskoj strasti podade a da u tome zabaci bilo opću korist narodnu bilo stališku čast svoju, tim više što se većina naših političkih borba obično svršaje sa osobnim napadajima i skroz mjesnim zadjevicama i trvenjima.

Učitelj zaista mora da je svjestan svojeg političkog osvjestočenja, ali uza sve to ne smije biti tako naivan i tako lagan, pa pripadao on kojoj mu i drago stranci, a da se toliko zanese, kako bi u stranačkom svojem zanešenju i sljepilu, gdje čovjek postaje žrtvom hira i političkog fanatizma, naškodio onoj velikoj ideji za koju je postavljen i kako bi nanio štete svojem staležu, a narodnoj samosvjesti niti općem boljku narodnog života ništa doprinio, jer on kao učitelj treba da pazi na dvojaku korist: narodnu i stališku, a te će obje časno udovoljiti tekar onda, bude li visoko, nad one obične svagdanje naše političke mizerije, nad osobnosti, zadjevice i napadaje upravljao pogled i pravac cjelokupnog djelovanja svoga.

Nu usprkos tome, u svemu ovome političkom šarenilu, na raspuću zastarjelih i modernih nazora o narodnom životu i njegovoj životnoj evoluciji, teško se je i učitelju snaći, pa nije nikakovo čudo, ako je u tom političkom vrtlogu, u tom vratolomnom letu kroz razne stranke i njihove na dugo i široko razvedene programe, učiteljstvo dolazilo u megjusobni sukob, koji je poragjao stališko trvenje i nazadak te se napokon pretvarao u osobne napadaje, ocrnjivanja i inad. Da je to sve bilo, pa da je i dan danas na opću štetu učiteljskog staleža, a na nikakovu korist narodnih interesa, o tome nema ni dvojbe, pa možemo biti više

nego sjegurni, da tim načinom ne ćemo nikada steći onaj nami nužni staleški „renomé“, niti ćemo ikada časno izvoštiti sva ona prava koja nas patre, kao što je naravno da ne ćemo tim načinom nikada dočekati da u pitanjima narodnog života i napretka bude do lično reprezentiran i naš stališ.

Uvlačiti politička i osobna nesuglasja u našu i onako tekar začetu organizaciju, nabacivati se blatom i svakojakim insinacijama na one institucije koje smo stališkom žrtvom i samoprijegorom jedva uzdigli takogjer je veoma pogubno i za našu stališku stvar odveć štetno, a moje je privatno mišljenje, da će danas sutra i sva naša „Učiteljska društva“ podleći toj epidemičnoj političkoj bolesti, prekoračiti granice onog djelokruga za koji su zamišljena i postati ishodištem učiteljskog rasula. Dao Bog, da se varam i da se u tome po svemu prevarim, ali nekako mi već sada miriše gjavolski tamjan, koji se je vazda zavlačio u svaku dobru sreću našega naroda i u najljepše — vulgarno govoreći — pegularno raspršivao sve ono što je imalo da sretno i beričetno bude, a mi učitelji, sinovi smo napokon toga naroda.

U toj me misli uvjerava i ta činjenica, što u nekojim „Učiteljskim društvima“ već u zametku njihovu iznikoše separatizmi, osobnosti i strančarstva, pa je naravna posljedica tome, da će — uzmimo to kao primjer — u prvoj izbornoj prigodi, gdje će učiteljstvo u pojedinim krajevima morati da u općoj narodnoj izbornoj manifestaciji sudjeluje, u „Učiteljskim društvima“ nastati općeniti razdor i nesuglasica, jer će svaki u svojem strančarskom fanatizmu nastojati da sklone ostalo učiteljsvo da bude uz kandidata pojedine stranke, koje je on istomišljenik. Iznese primjer izborne borbe, jer je ta nekako danas postala glavna tačka dnevnog reda narodnog života, a kako u tome, bojim se tako i u drugim načelnim pitanjima, dolazit će se obično do nespোরазумка, osobne omraze, staleškog rasula i općenitog razdora u svem učiteljstvu pokrajine, jer naša

nagla ćud, osobito u političkom životu, teško vrlo teško da se podvrgne disciplini staleškog unapregjenja.

Kad bi u interesu stališke časti i staleških pro- bitaka sve naše učiteljstvo bez iznimke htjelo, a moglo bi, načelu žrtvovati pojedinosti, a općoj koristi osobnosti, pa držeći se čvrsto svojeg političkog uvjerenja ipak nada sve uzdizalo svoju stališku čast, u nedalekoj bi budućnosti do toga doprli, da bi naš rad bio ovjenčan najkrasnijim uspjesima, a naš položaj znatan i uvažen u javnom narodnom životu.

Naše učiteljstvo ne smije dozvoliti da ga nijedna stranka radi pojedinaca protivnika vriegja i da se na najnedostojniji način i najcrnjim blatom nabacuje na čast i ugled učiteljstva dirajući i u najdelikatnije žice poštenja, te ne štedeći ni onoga što je i najvećem prosjaku sveto: čast i značaj. Učitelji, koji mogu i dalje ostati uz takove napadače tugjega poštenja i stališke časti, koji odobravaju i pripomažu takav način pisanja, nijesu dostojni niti imena učiteljskoga, jer radi političke mržnje i osobnih zadjevica ne smiju dozvoliti, da se pojedinci njihove stranke svakim zlom na stališ nabacuju. To nek vrijedi za sve stranke, koje se tim baš nečasnim poslom bave, i za sve one učitelje, koji takovom poslu kumuju, ili ga bar trpe.

Kad bi, nadodajem k tome, u staleškim pitanjima i u staleškoj borbi za opstanak, za čas cjelokupno

naše učiteljstvo nad narodnjaštvo, furtimaštvo, liberalizam, klerikalizam, frankovstvo, starčevićanstvo, smodlakovce, demokrate, naprednjake, samostalce, radikalce, koalicionarce, rezolucionaše, magjarone, talijanofile, radićevce i takovi nepregledni niz stranaka, struja i strančica, postavilo svoje stališko pitanje i u svemu i po svemu bilo s učiteljem i uz učitelja, za to jer je učitelj i jer će svojski poraditi za svoj stališ, ne bi se zaista nitko u svom stališkom interesu zamjerio vodstvu svoje stranke, a time bi svome stališu pa i istome narodu doprinio neizmjerne koristi. Razumije se da bi i učitelji, za koje bi učiteljstvo moralo za čas i svoje političko mišljenje da djelomično zabaci i žrtvuje, imali biti cvijet naizabranijeg stališkog zrnja, čeljad koja i kao politički protivnici zaslužuju općenitu ljubav i povjerenje cijelog učiteljstva.

Rekoh od srca svoju, žudnjom da se prevarim u tom mojem predvigjanju i nagovještaju, ali ne bih uz to želio da ovo mojih par redaka bude tumačeno krivo, jer me je u tome samo i jedino vodila iskrena ljubav k učiteljstvu i stališu, a daleko od svake političke trzavice, zadjevica i prepirke, koja i nije ništa drugo već uzaludna mlatnja — prazne slame.

Dorbić Vicko.

O pravu mirovine.

U broju 9-10 pr. g. ovoga lista, priopćili smo utok Frana Škarpe proti odmjerenu mirovine. Odbijen je bio slijedećom odlukom:

Br. 3343 Šibenik, 21. prosinca 1907
kot. šk. v.

Gosp Franu Škarpi umir. naduč.

u

Šibeniku

Usljed odluke 7. t. m. br. 9985 c. k. Pokr. Šk. Vijeća priopćujem Vam da je odlukom 25. studenoga 1907 br. 48128 c. k. Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu, s obzirom na odredbu § 40 zakona od 18. srpnja 1895. p. z. l. br. 23, odbilo Vaš utok 2. listopada 1907 proti odluci 17. rujna 1907, br 6411 c. k. Pokr. Šk. Vijeća, kojom su Vam bila odmjerena mirovinska beriva.

Povraćam Vam priloge utoka.

C. K. Presjednik:
Rešetar.

Proti ovoj uložio je na administrativno sudište slijedeću tražbu:

Visoko C. K. Sudište!

Odlukom Visokog c. k. ministarstva bogoštovlja i nastave dneva 25. studenoga 1907 broj 48128 (pri-

log A), primljenom 24. prosinca 1907, tražitelju bi odbiven utok proti odluci visokog c. k. pokrajinskog školskog vijeća dneva 17. srpnja 1907 broj 6411 (prilog B) kojim je tražio da mu mirovina bude ubrojena od prvog usposobljenja t. j. od 3. kolovoza 1877, (prilog C) i da mu bude obzirom na § 15 zakona 3. svibnja 1886 (P. Z. L. broj 21), podijeljen i prvi kvinkvenij, a to za vrijeme prvih pet godina službovanja (prilog D).

Evo na čemu osniva svoju tražbu:

§ 41 od 29. prosinca 1871 (P. Z. L. br. 12 godine 1872) kaže: „Proračunivo vrijeme službe je ono, što progje kod koje javne učionice pokle se položi ispit o sposobnosti na učiteljstvo (§ 56 carevinskog zakona 14. svibnja 1869). A § 40 od 18 srpnja 1895 (P. Z. L. broj 23) glasi: „Proračunivo vrijeme službe jest ono sprovedeno kod koje javne učionice pokle se položi ispit usposobljenja (§ 56 carevinskog zakona 14. svibnja 1869“—

Ovaj § 40 kaže: „ pokle se položi ispit usposobljenja“ a onaj § 41 veli: „ pokle se položi ispit o sposobnosti na učiteljstvo“ O neznatnoj razlici megju ovim §§. bit će govora naprijed, ali kao temelj, glavno načelo i jedini uvjet za postignuće mirovine, čba §§. označuju usposobljenje.

A dvije su vrste usposobljenja opstajale, jer su bile i dvije vrste nastavnika, usposobljenje za učiteljsko i usposobljenje za podučiteljsko mjesto.

Kao podučitelj potpisani je usposobljen još od 3. kolovoza 1877 (prilog C).

Evo ga da tu tvrdnju i dokaže:

Prilozi F G C to su svjedočbe zrelosti, ali u isto doba i usposobljenja za definitivno pokriće podučiteljskog mjesta.

Ovo se temelji na § 38 zakona 14. svibnja 1869 (D. Z. L. broj 62), koji je 2. svibnja 1883 (D. Z. L. broj 15), a nije imao retroaktivne moći, glasio ovako:

„Jedino svjedočba zrelosti usposobljuje da tko namješten bude kao podučitelj ili kao privremeni učitelj. Da tko definitivno namješten bude kao učitelj iziskuje se svjedočba o sposobnosti (vrsnoći) učiteljskoj.“

Temelji se na smislu i na doslovnom tumačenju § 56 istoga zakona koji glasi:

„Svi definitivno namješteni učitelji a i podučitelji . . . imaju pravo na mirovinu . . .“

Još se osniva na § 4 (38) od 29. prosinca 1871 (P. Z. L. broj 11 god. 1872) koji glasi:

„Dozrela svjedočba (§ 34) usposobljuje za službu podučitelja ili privremena učitelja . . .“ Riječi ovog § . . . za službu podučitelja . . . znače: „Za definitivnu službu podučitelja; jer po drugoj tački ovog istog §: „Za stalnu učiteljsku službu trebujee svjedočba na nauk usposobljiva, koja se dobiva nakon trogodišnjega nastojanja . . .“ (Ovaj zakon bi ukinut stopro zakonom 2. svibnja 1904 (P. Z. L. broj 16).

Po ovome kandidat sa svjedočbom poput priloga F. G. C. bio je mogao biti definitivno namješten dakle, je i usposobljen bio; što indirektno dokazuje i § 38 od 2. svibnja 1883 (D. Z. L. br. 15) koji glasi: „Da tko definitivno namješten bude kao podučitelj . . . iziskuje se svjedočba o sposobnosti (vrsnoći) učiteljskoj . . . Bistvo je: do ove godine (1883) podučitelj je mogao biti definitivno namješten posjedujuć svjedočbu poput F. G. C, od sada naprijed ne može, nego ako imade svjedočbe učiteljske sposobnosti. Kad bi ovaj zakon i bio pravomoćan za Dalmaciju, ovome pitanju ne bi prejudicirao ma kako ga se tumačilo, jer je sporno vrijeme od prije ovoga zakona.

I smisao § 15 od 3. svibnja 1886 (P. Z. L. br. 21) dokazuje da su priložene F, G, C, svjedočbe zrelosti u isto doba i usposobljenja za definitivno pokriće podučiteljskog mjesta.

Po ovom § podučitelji sa svjedočbom poput F G C mogli su dobiti kvinkvenij, a da nisu bili usposobljeni, na kvinkvenij prava ne bi imali po propisim već istaknutim nit su mogli biti definitivno namješteni. — Zaključak: moradu imati pravo na mirovinu.

Maretić Mile i Buzolić Mate prije nego li su bil položili ispite usposobljenja za definitivno učiteljsko mjesto na temelju dozrelih svjedočba bjehu definitivno namješteni kao podučitelji, kako to dokazuju prilozi F, I, N, te Batinica Ivo bi imenovan stalnim podučiteljem 18. rujna 1879 a ispite za definitivno učiteljsko namještenje položio je istom 30. travnja 1884. Rajević Melko takogjer dne 20. rujna 1874 bi imenovan stalnim podučiteljem, a usposobljenje za definitivno učiteljsko mjesto položio je 14. svibnja 1876. Dokaz uficiozni za ove primjere, a imade ih još puno, moglo bi pružiti visoko c. k. pokr. školsko vijeće. Da oni nijesu imali svjedočbu zrelosti kao po priložim F. G. C i da ove nisu istodobno bile i usposobljenja, nebi bili mogli ni biti definitivno namješteni a opet i § 50 od 14. rujna 1869 (D. Z. L. broj 62) čisto i nedvoumno kaže: „Definitivno . . . namješta . . . i podučitelje . . . zemalj. školska oblast . . .“

Svjedočbe pod priložima F. G. C. po formi su različite, po sadržaju jednake; jer se oslanjaju na istim propisima istaknutim u §§. spomenutim u ovom utoku. Osobito se razlikuje formom svojom Buzolićeva (prilog G) - Što na ovoj svjedočbi tvrdi samo navedeni redni broj §, to riječi na drugima kazuju. Na svjedočbi potpisanoga (prilog C) stoji napisano: „ . . . po kojoj se proglašuje usposobljen . . .“

Bistrije nego li je nije moguće da bude. Ovakove se dozrelne svjedočbe već ne dobivaju i to otkad su dokinuta podučiteljska mjesta.

Buzolić Mate prvi put je položio ispite usposobljenja dne 23. kolovoza 1870 (prilog G) a drugi put dne 3. 1876 (prilog K). Umirovljen bi odlukom 26. srpnja 1907 broj 5229 (prilog L). Sva mu je plaća u mirovinu ubrojena bila, ubrojene su mu t. j. u mirovinu sve godine službovanja od početka do konca: ubrojeno mu je i vrijeme od prvog (podučiteljskog do drugog (učiteljskog) usposobljenja.

Po onim istim kriterijama po kojima je Buzoliću bila odmjerena mirovina, po tim mora da bude odmjerena i potpisanom.

Moglo bi se pobijati ovaj zahtjev potpisanoga (da mu mirovina bude odmjerena od prvog usposobljenja) tim što — i ako usposobljen za podučitelja — nije kao takav namješten bio, a da Buzolić jeste. Pravu na mirovinu falilo bi tobože samo definitivno namještenje.

Definitivnošću postizava se pravo na mirovinu u koliko je definitivnost dokaz usposobljenja; ali ne od definitivnosti, nego od usposobljenja mirovina sa računa (§ 40 18. srpnja 1895 P. Z. L broj 23) pa ma bilo kad bilo učitelj definitivno namješten bio. Podpisani je bio definitivno za pokriće podučiteljskog mjesta usposobljen (prilog C); što pak prvih pet godina djelovanja (prilog D) nije bio definitivno

namješten, to se mora pripisati pukom slučaju. Definitivnost možda mirovinu podjeljuje, ali je usposobljenje odmjeruje. Nije službenik (Buzolić) usposobljenja zadobio tim što je bio definitivno namješten, nego je definitivno namješten bio za to što je bio usposobljen, a po usposobljenju, on i svaki službenik mirovinu zadobiva. (§ 40 13 srpnja 1895 P. Z. L. 23) Niti u ovom § niti u kojem zakonu stoji, da se od definitivnosti broji vrijeme mirovine. Imao je i potpisani sve uvjete, da bude bio mogao biti definitivno namješten kao podučitelj: nego što definitivnost nije stekao sa samom svjedočbom podučiteljskog usposobljenja, stekao ju je posjedujuć dvostruko usposobljenje: podučiteljsko i učiteljsko (prilozi C, M) a po doslovnom tumačenju i po smislu § 56 od 14. svibnja 1869 D. Z. L. br. 62) „ . . . učitelji a i podučitelji imajući svjedočbu o sposobnosti učiteljskoj . . . imadu pravo na mirovinu . . . “

Moglo bi se ovdje primjetiti da ovaj § kao i § 41 od 29. prosinca (P. Z. L. br. 11. g. 1871) govore o usposobljenju učiteljskom, a ne podučiteljskom.

Podučitelji nisu bili posebna školska kasta. I oni su bili učitelji. Ta usposobljenje koje su posjedovali, učiteljsko je bilo i ako sa podučiteljskim berivima. I podučitelji su bili učitelji, jer su imali školsko usposobljenje, imali su pravo na definitivnost, imali su pravo na mirovinu i jer su morali vršiti istu službu kao i učitelji. Razlika je bila samo u plaći: podučiteljska je bila manja.

Nedvojbeno je da su učitelj i podučitelj jedan te isti pojam, da su jedan te isti činbenik, te potpisani posjeduje još od 3 kolovoza 1877 svjedočbu sposobnosti (prilog C). Od ovog usposobljenja — a ne od drugog kako mu bi odmjerena — ide ga i mirovina, a definitivno namještenje, to je nuzgredna stvar, jer se ne broji mirovina od definitivnosti, nego pokle se položi ispit usposobljenja, pri čemu pak u smislu §. 56 od 14 svibnja 1869 (D. Z. L. br. 62“ . . . valja uračunati i ono vrijeme koje tko . . . provi-

zorno . . . proveo . . . “ a što se u svemu i potpuno slaže sa §. 41 od 29 prosinca 1871 (P. Z. L. godine 1872) koji se u zaporci svojoj pozivlje na temeljni §. 56. Ovo razložjenje vrijedi i za pozniji zakon, biva za §. 40 od 18 srpnja 1895 (P. Z. L. br. 23). I ovaj se pozivlje na temeljni državni zakon 14 svibnja 1869, a to će reći, da usvaja i sva njegova načela, što inače i mora da tako bude, jer pokrajinski zakoni i ne mogu biti u opreci sa zakonima državnim, kad se na ovima moradu i osnivati.

Jedan primjer na dokaz temeljitosti načela sadržanih u ovom utoku, na dokaz da je na ime potpisani za dozrelom svjedočbom C bio usposobljen, da je podučiteljsko usposobljenje što i učiteljsko, dakle da ga od podučiteljskog usposobljenja i mirovina ide. Predpostavljeno budi, da nisu bila ukinuta podučiteljska mjesta, a Buzolić Mate ili koji drugi od definitivno namještenih podučitelja, da ne bude nikada položio ispit usposobljenja za definitivno pokriće učiteljskog mjesta. Mirovina mu se uskratiti ne bi mogla, ta definitivno je namješten bio! A tko bi imao pravo na mirovinu, kada ne bi javni službenik definitivno namješten.

Visoko ministarsvo odbilo je utok potpisanoga temeljeći se na §. 40 od 18 srpnja 1895 (P. Z. L. br. 23). U ovom §. ništa nema niti se i samo nazrijeti može išta, o što se je moglo osloniti c. k. ministarstvo; dapače tražitelj uprav usvaja ovaj §. i na nj se oslanja. Sadržaj njegov jest: pravo se na mirovinu postizava, ne prije nego li se polože, nego pokle se polože ispiti usposobljenja.

Potpisani je stekao prvo usposobljenje 3 kolovoza 1877 (prilog C) pak traži promjenu priloženih odluka A i B u tom smislu, da mu od toga dana (od 3 kolovoza 1877 t. j. od prvog usposobljenja, a ne od drugog, bude odmjerena mirovina i podijeljen prvi kvinkvenij.

Šibenik, 19. Veljače 1908.

Fran Škarpa.

Kotarski školski nadzornik.

Piše: Dorbić Vicko.

(Nastavak).

Izmegju nadzornika i učitelja ne postoje oni naravni odnošaji, koji su izmegju oca i sina ili brata i brata, pa ih za to mora nadomjestiti vrijednost, naobrazba, značajnost, uzgojna vještina, iskrenost i nada sve ljubav jednoga prema drugome, a obojice prema staležu, školi i narodu. Kotarski nadzornik dolazi u dodir sa mnogo učitelja, a borme se svi razlikuju u dobi, ćudoregju, mišljenju, spremi, valjanosti, temperamentu i vjerskim i političkim načelima, pa je stoga veoma teško, bolje rekuć, nemogućno, rukovoditi svih po nekom jedinstvenom nadzoru; tu se hoće volje, vještine, sposobnosti, snage i ljubavi. Jedino nadzor-

nik koji je i sam u školi djelovao, moći će i znati će sve te poteškoće kako treba i s uspjehom svladati, jer njegovo je znanje i djelovanje veoma važno za dobar uspjeh škola, a po tome za napredak učiteljstva i društvenog života, te na korist narodne prosvjete, pa već radi toga samoga nadzornik mora da je sposoban za učiteljevanje, da je i sam dječicom se bavio. Uz to mora imati poseban dar za saopćivanje svojih misli, vješto oko za prosugjivanje pravog stanja stvari te da znade shodno, blago i odlučno napućivati i poticati na redan rad, imajući vazda veselu ćud i vladajući se svakom zgodom obzirno i prijazno sa učiteljstvom,

čuvajući dakako svoj ugled, ali za to ne dižući se odveć visoko, te ne gledajući s neke visine na one crviće učitelje, koje može — ako je voljan — jednim potezom pera uništiti. Nadzorniku je osobito pred školskom djecom i pred narodom čuvati ugled i autoritet učiteljev, te će ga gledati opomenuti, posavjetovati ili do potrebe ukoriti, kad ne vide oči i ne čuju uši nezvanih lica. U svemu tome može pregriješiti kotarski nadzornik tekar onda, ako nije nikao iz sredine pučkog učiteljstva, nego ako je pribjegao iz kojeg drugog staleža. Učitelj učitelja razumije, te i nadzornik, koji je iz učiteljstva nikao, razumjeti će učitelja i najbolje znati prosuditi sve okolovštine u kojima se kreće.

Sjegurno je takogjer da nadzornik ne smije biti premekana srca, što no reku, dobrijan. To ne može, kao što ne bi ljekarom mogao biti tko je odveć premekan, jer škola u kojoj nadzornik hvali sve i sva, pa to trebalo ili ne trebalo, ne može upravo radi toga uspješno napredovati. Nadzornik mora da je kao valjan vrtlar: što valja uzgaja, što je pogano klaštri, te prema tome ispekcija njegova treba da je skrupolozno

i savjesno obavljena, a on da je prema naravi pojedinih slučajeva strog, ali vazda pravedan i humanitaran starješina. Ako je u kojoj školi zbilja opazio što nevaljala, kriva, zapuštena i nezakonita, dužnost mu je da to ozbiljno, pravedno i nepristrano opomene i zgodnim napucima ispravi, ali neka prije svojim pro-nicavim duhom, tim anatomsčnim nožem, pomno potraži pravi uzrok te rane, te neurednosti, jer čestoput mogu razni uplivi bilo s kakove nevolje ili obiteljske nesreće učiteljeve, bilo s neredovita polaska djece, bilo s ružna vremena, bilo s umornosti, bilo s iste prisutnosti nadzornikove biti uzrokom da rezultat ispekcije nije bio najpovoljniji, pa kad dobro prouči sve vanjske i nutrnje uplive, nek tekar onda stilizira ozbiljnu, poučnu i zgodnu opomenu. Nepravda jako boli, ona ubija volju i mar, ona otugjuje, pa makar i nehotična bila, srce učiteljevo srcu nadzornikovu, te neka stoga iskrena ljubav nadzornikova obuhvaća dušu učiteljevu onako, kako to sama pravednost zahtjeva i kako će ga ona oduševiti na daljnji sve to uspješ-niji rad.

(Slijedi).

Grafologija.

(Tomo Kosović)

(Nastavak).

Poslije slijedi pisanje slova po redu kako se u uče: najprije mala, pa velika. Nu, u II. god. tečaju, gdje tekar kod nas pisanje kao krasopis ima opredijeljeni sat u rasporedu, preduzimlju se slova redom kako se jedna iz drugih ragjaju. Nije sasvim laka stvar poredati slova pravim genetičkim redom. Mnijenja se razilaze, pa u svakoj poredbi nešto smeta, stog da pouka pisanja bude što uspješnija treba svugdje, gdje je potrebno preuzeti predtečne vježbe prije nove metodičke jedinice i svakako na početku školske godine u svakom odsjeku, jer bi bez ovih i genetička metoda lako zapela. Te ću vježbe kašnje navesti, samo u glavnim potezima.

U I. godišnjem tečaju pišu djeca najviše preko tihe radnje, prije pisaljkom po pločici, poslije olovkom po papiru i onda perom na prostorima za mala slova, u širini od 5 — 6 mm; za to se za ovaj tečaj imaju zgotoviti osobite pretpisanke (bilježnice) a odbaciti već tablice od kamena. Prve bi pokušaje morala djeca činiti olovkom odmah na papiru, ier su pločice i pisalice preveć tvrde. Crtane su bojom i to u svakom razmaku. Kroz malo dana izbrišu se brazde a tada djeca nemaju po čemu se ravnati. Da malo bolje vide potez, što ga učiniše, upru jače, a tim se nauče pritiskati, ruka im od toga otešča, pa onda učitelju sto muka, da ih oduči od toga, osobito kad progju na pisanje perom.

U drugom se god. tečaju uzimaju mala i velika slova jedne same azbuke, genetičkim redom i to iza ovih predtečnih vježaba: Tanke kose crte (vlasice) za spajanje po uskom i širokom prostoru. Iste, debelo i istosmjerno. Oštre i zaobljene slogove. Slovima se uporavlja odmah naučeno. Spružene slogove s uporabom; onda oknaste, zarezane, okrugle i vijugaste za mala, a poslije i za velika slova. U suglasju s ovim predvježbama uzimlju se odmah pripadajuća slova i brojke, a poslije od naučenih slova sastavljaju slogove i riječi. Brojke bi se imale svakako preuzeti u genetičke skupine: u I. metodičku jedinicu idu brojke 1 i 4, u II. br. 7, u III. 0, 6 i 9, u IV. 2 i 3, u V. 5 i 8, te se i ovim redom imaju i pisati. Rimske, niže brojke u 1. skupinu I, II i III. u 2. sknp X, XX, XXX, u 3. skup IX, XI, XII, i XIII, u 4. skup V, IV, VI, VII i VIII, i to za onaj tečaj, gdje su propisane. Za dalnje vježbe sastavljaju se iz naučenih slova riječi o poznatim stvarima.

Ova ista naučna gragja služi i za III. god. tečaj, razlika je jedina, što će djeca II. god. tečaja rabiti hartiju s prostorom od 4 mm širine izmegju brazda a III. god. teč. onu s prostorom od 3 mm. (U III. se tečaju, II. poljeće propisuju i slova druge azbuke).

(Slijedi)

Uzgojna pouka prama načelu praktičnosti.

(Piše V. Belamarić).

(Nastavak).

Ne smije učitelj zadovoljiti se tim, da mu učenici onako na izust nauče, ono što im on možda u glavu nabije bilo diktovanjem, bilo opetovanjem na izust, već mora svaku metodičnu jedinicu, koju ima da poda svojoj djeci zorno predstaviti, kako bi djeca sama mogla sve to i kod roditeljske kuće izvesti i tražiti na koji bi način mogli njima pojedini učinci služiti u životu. Ovakovim postupkom u pouci postignuti ćemo to, da djeca dogju bez truda do temeljito praktična upoznavanja prirodnih nauka, a to je ono, što je napokon najglavnije. Ne bi mogao zaključiti ovo poglavlje o prirodnim naukama u našim školama a da ne spomenem, kako je učitelju u svakoj prigodi nastojati da djecu upozori na uzoran red koji vlada u prirodi i da ih posjeti na onoga, koji je prirodu stvorio i koji se za nju brine, a to je naš otac nebeski, sam Bog, o kom Komenski veli: Mudrom je odlukom Bog tako uredio.“

Pučka škola mora da dovede i pripravi svoje učenike kako da okretno i vješto izrazuju svoje misli usmeno i pismeno. Do ovoga će se doći budeli se u jezikoslovnoj pouci osobitim marom njegovalo vježbanje i ponavljanje onoga, što se je naučilo. Učitelj mora paziti, da se čuva koliko je moguće više teorija, a da se drži one našeg neumrlog Mecene J. J. Strossmajera:

„Mili jeziče moj, i da ništa drugo u tebi pisano nije do naših narodnih pjesama i poslovice, zaslužio bi, da te svi sinovi i kćeri naroda ljube kao oči u glavi; zaslužio bi da se u tebi sve znanosti, sav javni život odziva, kao što se u tankim sunčanim tracicima rana zora rumeni i bijeli dan odsijeva. Iz naših narodnih pjesama, lako bi duh poetički slavljansku Ilijadu

i Odiseju sastavio, a poslovice naše s poslovicama Salamona takmiti se smiju. To su rude još pune zlata i dragoga kamenja, ali svima nama još treba kopati i znojiti se da ih imovinom svojom učinimo.“

Jezikoslovna pouka i njezina vrijednost, osvrtno na praktični život od velike su važnosti. Naš sudrug Sirovica nam veli: „Jezik i narod dva su nerazdruživa čimbenika“. a Dr. Libelt: „Narodnost jest srce, a jezik krv, koja teče po tijelu naroda. Istoči iz čovjeka krv, svršio je i njegov život; otmi narodu jezik, oteo si mu i život. Bez narodnog jezika, nema ni naroda“. Ove riječi dobro je upamtiti svakom pučkom učitelju te mu je nastojati da pouci u jeziku dade onaj praktični pravac, koji od njega narodna duša traži i kroz naš milozvučni jezik govori: „Crni oblaci puni dažda i grada vise nad nama i domovinom našom, silne vode opkoljuju nas oda svih strana i groze nam se strašnom poplavom; kako se možemo mi od nje osloboditi, nego ako jame i konale kopali budemo, po kojima se vode ocijede i ako tvrdi most sagrađimo, po kojemu ćemo na suhi kraj preko njih preći i izbaviti se od svake opasnosti. Taj je most naš materinski jezik“. Ovako ko iz duše naše govori Kukuljević, a naša je dužnost, da konale kopamo nek se voda cijedi i otiče sa zemlje naše iz naših narodnih redova, jer nas na to upućuje F. Jan Svoboda kad nam poručuje: „Gdje materinski jezik ne gospoduje tamo vladaju i gospoduju nepravednosti, tamo vlada nevjera, lijenost, nepravda, razuzdanost, neposlusnost, tvrdoglavost i ine opačine. Dakle jednim materinskim jezikom valja sve naučiti, jer jezik s družicom religijom čovjeka prati od kolijevke do groba.“

(Slijedi)

Uz posebne nastavne osnove.

Piše: P. Dabinović.

(Nastavak).

Posebni preparacija ima sveg po našim stručnim listovima, ali sve nijesu uspjele, stoga neka nam je dopušteno naglasiti, da se nama u svoje doba bila u velike svidjela jedna (nažalost prva i zadnja) pokojnog Bugarskoga i da smo djelom po toj, a djelom po dru Turiću udesili ove konkretne upute:

I. a) Ponavljanje starog gradiva, te u svezi s ciljem jedinice, b) cilj metodičke jedinice uz slobodan razgovor o onome što će ga razjasniti. II. a) Pripovijedanje ili čitanje sadržaja uz tumačenje nerazumljivih riječi, b) Razmatranje lijepih fraza, te psihičkih momenta i etičkih razloga, c) Čitanje. III. Poregijvanje lica i čina ili u istom štivu ili iz drugog štiva. IV. Nava-

gjanje umjesnih poslovice. V. Podavanje primjera djeci na rasudbu. — Iznimaka pak u ovome dopušteno je svakome činiti. Prva i najglavnija iznimka pasti će, kad se preduzmu pjesme, koje najskoli lirske svršavaju na II. stepenu razmatranjem estetičkim, lijepim čitanjem i pametisanjem. Na dalje ne će se baš vazda u pripravi počinjati ponavljanjem, jer će to mnogo puta ljepše pasti na III. i na V. stepen, ali će se za to tim više gledati, da se u djeci podignu aperceptivne spoznaje. Veliku pak preporuku stavljamo na isticanje cilja i ako taj bude dolazio što rjedje na prvo mjesto, mislit ćemo barem, da je priprava vještije izvedena.

Napokon da nas nitko ne shvati krivo, da mi tobož kroz ove zagovore formalnih stepena proturujemo misao da se vazda svih pet mora proći u po sahata, izjaviti ćemo čisto, da bismo baš takav postupak najveće osugjivali, da bismo u njemu gledali najmanje umjetnosti, najslabije poznavanje pedagoško-didaktičkih načela. Svakako po sahata po jedan stepen, uprav je toliko, koliko se izvesti može, a da bi se kadgod koji i na više polusahata protego, nikakve štete, pače koristi, jer će to biti znakom, da se je gragja valjano izvela. Vježbanje u čitanju bez kraja i konca najednom te istom štivu, dovest će istina svu djecu na okretno čitanje, ali će to bez interesovanja bivati i za ljubav forme tiskati suštinu. Neka stoga nijednog štiva čitanje ne pregje granicu, a ako je tu djece, koja sporije čitaju neka se pute na domaće vježbanje, a da s njih ne bude trpjela većina. — Osobita vrst čitanja jest dialoško. Štiva za to udešenih u čitankama ima, pa neka se čitaju, kako samo traže. Jedan čita tekst, a ostali dobiju uloge i napred. Ovo zanima u velike, pa nek se čini. Takogjer i zborna čitanje zagovaratelja ima, te neka se i to vrši osobito s drugim i trećim tečajem. Bez učitelja nikad, jer tek njegov jači glas privodi k cilju, za kojim se ide.

Na pripovijedanje treba paziti dobro, jer ono sadrži, koliko i logičko vježbanje. Najprvo po učiteljevim pitanjima, kašnje po natuknicama i dispoziciji, a u zadnju bez učiteljeve pomoći kazivat će se sadržaj štiva i drugih doživljaja. — Razjašnjanje riječi

doći će kod svakog štiva. Kad se učitelju učini najumjesnije, tad neka razjašnjuje, a za bolje utuvljenje, neka čini, da svaki učenik dotičnu riječ u štivu podcrta.

Kurzorno i statarno čitanje svakome je poznato, pa neka se o njima upamti ovo: Pri štivima lakim, koja se mogu vrlo lako razumjeti, bez prethodnog pripovijedanja, uspješno će se upotrebljavati statarno čitanje, dok će kurzorno pratiti poteža štiva.

S čitanja sad pređimo na slovnice. I u pogledu slovnice više je metoda. Jedni bi je htjeli učiti na štivima, drugi na pismenim vježbama, a treći na biranim rečenicama. Proti prvima prigovara se, da će slovnicom potamniti sadržaj i zabašuriti ljepotu; proti drugima da čine nenaravan skok, jer na onome, gdje bi se moralo već primjenjivati, oni tek podaju, i tim dolaze na cilj, prije poznavanja sredstva, a proti trećima da gramatiku o sebi goje. Za koje ćemo sada mi? — Zglavova „Slovnica i Pismovnik“, koji mi držimo u školama, kao pomoćnu knjigu, udešena je prema trećoj struji; mi na ovom mjestu svraćamo pažnju svih učitelja, da se njega i drže i da baš na temelju biranih rečenica poučavaju slovnice; a ono što se nauči, neka se nahodi u štivima i neka potla upotrebljavaju u pism. vježbama.

O pismenim vježbama ovdje izostavljamo pisati, a kome je da nas i u tome slijedi, neka prati „Novi Vaspitač“ od ove godine, što izlazi u Srij. Karlovcima.

(Slijedi).

Slovenska Školska Matica.

Opažanja i refleksije.

Piše S. Marčić.

(Svršetak).

Po izvještaju o djelovanju društva proističe, da Matica slovenska imade 1594 članova. Svaki član hrvatskog pedagoškog književnog zbora može da primi ove knjige uz po cijene, dakle za 2 krune.

Osim ovih poslovnih stvari, imade u ljetopisu lijep prijedlog savremene hrvatske omladinske književnosti od poznatoga našeg omladinskog pisca R. F. Magjera, napisan hrvatskim jezikom. Nadalje se nalaze još tri rasprave, i to o fonetici u pučkoj školi, o zemljopisnoj gragji u obliku putopisa i o gimnazijalnim studijama za doba slovenskog preporoda.

Druga je knjiga „Nazorni nauk“ (pouka o stvarima) I. dio za 2. i 3. god. teč. Pojedine metodične jedinice u kratko su i jezgrovito iscrpljene u obliku naputka, slijedeći običajni red: škola, dom, proljeće, vrt, šuma, selo, nebo, svetkovine.

Treća je knjiga „Posebno ukoslovje slov. učnega jezika v ljudski šoli II. snopič“ nastavlja i dovr-

šuje gragju započetu u lanjskom izdanju. Ovaj nam svezak potanko donša način, kako da se obradi štivo, slovnicka i pravopisna gragja, kako da se uvježbaju djeca u pisanju sastavaka, pak nadalje govori o korekturi, o poslovnim sastavcima, o načinu i obliku poučavanja, a pri svrsi donša nekoliko obragjenih metodičnih jedinica.

Knjiga je veoma opsežna, imade naime 370 str. male osmine.

Zadnja je knjiga „Šola in dom“, s posebnim obzirom na roditeljske večeri.

Popularizovanje pedagogije, zblizenje škole i doma, uzajamni njihov rad oko uzgoja djece ima da bude svrha te knjige.

Najnoviji pokret na školskom polju raspravlja već od više vremena ova pitanja, koja su vitalna za dobar uspjeh u školi.

Roditelje valja poučiti o važnim tačkama pedagoške nauke, dom treba usko vezati sa školom i u-

putiti ga na uzajamni rad, pak će i škola biti prava blagodat za djecu i narod.

Slovenski učitelji raspravljaju živo pitanje o roditeljskim sastancima, na više ih mjesta drže, a ova knjiga ima da im služi kao rukovogj za ovaj posao. Sada je izašao teoretični dio, a čim prije izaći će i praktični, koji će donijeti potanko sve ono, što bi se imalo obraditi u ovakim sastavcima.

Velika je ideja, koja mora da zanesu svakog pravog nastavnika, popraviti domaći uzgoj s jedne strane, a s druge strane usaditi u ona mala nevina srdašca klicu svih onih vrlina, koje svaki čovjek ima da posjeduje.

Zapravo u ovakome radu biti će u našim rukama sudbina našga naroda. Ali hoće se požrtvovnosti, samozataje, a nada sve ljubavi, ustrajnog i neprestanog rada.

Pisac ove knjige gosp. Pribil, nadzornik hrvatskih pučkih škola na istarskim otocima, videći kako se slovenski učitelji zauzimlju za roditeljske večeri i u opće za napredak naroda, svršava uvod ove knjige ovako: „Glej, po tvoji domovini se dani — Za zoro pride dan! Moj idejal za koji ću se odsele boriti biti

će sveza doma i škole. Dajte školi mir i razvit će se, pomozite školu a ona će vam čudesa stvarati. Spojite dom i školu u jedno biće su dvije duše, ali samo s jednom voljom, s jednim idealom, to će biti sreća pomlatka, sreća naroda. Drugovi moji! radimo da učenici postanu naš i, da roditelji budu naš i, pa da mogu s ponosom pokazati na nas i na naše škole kao na prava uzgajališta i reći: Gledajte ovo je naša škola, ovo je naš učitelj“.

I u nas se je počelo nešto micati, naša staleška orzanizacija sve se to više širi. Neka ona bude kao temelj našega rada, a široko moći će da bude polje njezina djelovanja. Ustanovljivanje pučkih knjižnica, poučavanje analfabeta, držanje predavanja i roditeljskih sastanaka, jednom riječju prosvjetno gospodarski rad na korist našega naroda, neka u njoj nagje najboljeg oslona. Svi bi učitelji imali da se prihvate za jedan štap, sve neka ista ideja vodi, pak će naš rad uroditi u malo vremena vidljivim uspjehom. Skupštine naših društava neka budu središtem, gdje će se ovaka pitanja raspravliati, a kasnije i u djelo stavljati, pak ćemo se i mi, dalmatinski učitelji, moći da ubrojimo u one nastavnike drugih naprednih naroda.

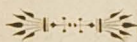
Upiti na ispitima osposobljenja.

Ispitno povjereništvo u Arbanasima.

- (Zadaće). Upiti iz pedagogike i jezika za opće pučke škole.
- (V. 1898.) Kako biste postupali u uzgoju i pouci da odgovorite Isusovim riječima: Pustite male k meni?
- (XI. 1898.) Koje ste kreposti, koje li mane opazili u djeci svoje škole i kako ste nastojali njezgovati prve, a iskorijeniti druge?
- (V. 1899.) Za što naše pučke škole na selu ne uspejavaju kako bi bilo željeti i kako bi se dale te neprilike ukloniti ili umanjiti?
- (XI. 1899.) Što ste radili da u vašoj okolici bude mira, reda i rada?
- (V. 1900.) Kojim se naukama i vještinama, u kojim li prigodama i na koji način može da u djeci bolje pobudi i učvrsti patriotično i dinastično čuvstvo?
- (XI. 1900.) Cicero je rekao: Domovina nas je rodila za to, da joj poklonimo snage svoga duha darovitosti i razuma“. Koje su dužnosti naše naprama ovim riječima i u kojim ćete prigodama i kako najzgodnije prepraviti djecu da se, kad budu ljudi, odazovu onome što Cicero spominje?
- (V. 1901.) Kako ste udešavali pouku da vam bude uzgojna?
- (XI. 1901.) U pismu svjetujte mlada učitelja, kako treba da se spravlja na ispite osposobljenja i obrazložite mu s pedagogijskog i didaktičnog vida svaku svoju preporuku.
- (V. 1903.) Dokažite da je savjesno vršenje učiteljskih dužnosti najbolja preprava za ispite osposobljenja.
- (XI. 1902.) Što vam je raditi, a da ne budete samo „školski“ nego upravo „pučki“ učitelji?
- (V. 1903.) Dokažite da nema pouke bez uzgoja, ni uzgoja bez pouke.
- (XI. 1903.) Kako se pravi učitelj ima da vlada naprama onoj: „Junak na se misli najkasnije“?
- (V. 1904.) Duša ima tri glavne sposobnosti: um, srce i volju. Analizujte svaku napose, pa istaknite sveze što ih spajaju i kojima jedna drugu pomagaju.
- (XI. 1904.) Kako ste uzgajali u djeci viša čuvstva?
- (V. 1905.) Valjan uzgoj, najbolja baština.
- (XI. 1905.) Osvijetlite načelo Komenskoga: Škola bez stege, vodenica bez vode.
- (V. 1906.) Ispiti su bili obavljani u dvije skupine: (I. skup.) Dužnosti škole prema domu, državi i crkvi. (II. skup.) Materinski jezik i estetički uzgoj.
- (XI. 1906.) Učitelj je škola.
- (V. 1907.) Bez stege nema u školi reda, bez reda nema uspjeha.
- (XI. 1907.) Škola treba da uzgaja što više, da poučava koliko je potrebno.

Ispitno povjereništvo u Dubrovniku.

- (Zadaće). Upiti iz pedagogike i jezika za opće pučke škole.
- (V. 1898.) Koja je odgojna vrijednost primjera i kojim ste primjerima odgajali moralni osjećaj?
- (XI. 1898.) Pamćenje i maštanje u čemu se slažu, a u čemu se razilaze; koliko vrijede čovjeku i kako se mogu obrazovati u pučkoj školi?
- (V. 1899.) Kazne i nagrade u sebi kako djeluju na gojence i kako ih treba upotrebljavati s obzirom na psihologiju i na propise minist. naredbe 20. 8. 1870., br. 7648?
- (XI. 1899.) Što ste radili da postignete svrhu, koja je propisana za pučke škole u § 1. državnog školskog zakona 14. 5. 1869?
- (V. 1900.) Koliko je poučnih oblika, koji je najpodjedniji za svaki nastavni predmet pučke škole i zašto?
- (XI. 1900.) Riječ nuka, primjer privlači.
- (V. 1901.) Koliko i kako nastavni predmeti pučke škole podupiru razvoj pojedinih duševnih sposobnosti?
- (XI. 1901.) Koji su glavni uvjeti uspješne pouke?
- (V. 1902.) Kako se može postići da djeca budu iskrena i poslušna?
- (XI. 1902.) Uzalud je pedagoško znanje bez vještine.
- (V. 1903.) Zgodnim primjerima pokažite kako treba primjenjivati induktivni put u pouci.
- (XI. 1903.) Uzgojni zadatak čitanke u pučkoj školi.
- (V. 1804.) Zašto ni velika oštrina, ni pretjerana blagost ne donose željenih posljedaka u uzgoju?
- (XI. 1904.) Vrijednost pripovijetke uopće u uzgojnom i poučnom radu i kako se je nastavniku njom poslužiti?
- (V. 1905.) Koliki je utjecaj uzgajateljeve ličnosti na gojenčad?
- (XI. 1905.) Rad i red kao glavni uvjeti napretka uopće, a škole napose.
- (V. 1906.) Čim se stiče pozornost u školi?
- (XI. 1906.) Kako treba postupati u poučnom i u uzgojnom radu s najmlagjom, a kako s najstarijom djecom?
- (V. 1907.) Riječ i djelo u uzgoju i pouci.
- (XI. 1907.) Nema znanja bez ponavljanja, ni vještine bez vježbe.

„Predsjedništvo u mjes. škol. vijeću“.

Ovako glasi članak kolege Kandijaša tiskan u 4. broju „Novog Vremena“, što u Šibeniku izlazi.

U njemu najprije govori o mjesnom školskom vijeću: „Prosugujući tu ustanovu sa stanovišta „slobodne škole.... sa demokratskog principa.... ne možemo biti protivni mjesn. šk. vijećima, pošto je njihova ustanova eminentno demokratska...“

Čitalac, iza kako je prošio ovako nedvoumno izraženo načelo, morao bi zaključiti, da će gosp. pisac i u cijelom članku u istom smislu pisati. Ali da! — Iza ovih riječi, evo šta kaže: „da naša mjesn. škol. vijeća ne odgovaraju svojoj svrsi, o tom nema sumnje.... i sa službene strane je priznato, da su mnoga naša mjesna vijeća samo prazno ime, koje je često i na uštrb školskom djelovanju...“

„Službene strane“, koje poznaju djelovanje svih mjesnih vijeća, tvrde — što kod svake društvene ustanove biva, da samo nekoja ne odgovaraju svrsi svojoj, on pak — iza kako svečano očituje da im protivan nije, — koji pozna djelovanje samo malo kojega, osuguje sva. Takovo pisanje, nama se čini, da nije ni dosljedno ni demokratsko. Ovakvim se pisanjem ruši ono „...čemu ne možemo biti protivni“. Tim se pomaže ona stara struja, koja nastoji da sve centralizuje, a što se kosi sa pravim pojmanjem demokracije. Nek bude uvjeren gosp. kolega, da ni u gradovima, gdje imade učenijih i uzgojenijih ljudi nego na selu, mjesna vijeća potpuno ne odgovaraju svojoj

zadaći; a odgovarala bi tek onda, kad bi bila sastavljena skroz ili barem većinom od pedagoga, što mislim da ni u bijelom Beču nije. Mjesno vijeće, a i svaka javna institucija, kako je u zakonu ustanovljena, to je puki ideal, a faktično može se samo njemu približiti i samo s vremenom dostignuti. Ovo vrijedi za sve zemlje, pa i za naš narod, koji je puškom na ramenu stražu stražio na obranu domovine, vjere i prosvjete. S drugog pogleda, moram reći, da i ako su mjesna vijeća većinom sastavljena od seljaka, ipak bolje odgovaraju svojoj zadaći nego pokrajinsko i kotarsko. Njih bi bila prijeka potreba preurediti jer nit odgovaraju, niti mogu odgovarati poučno uzgojnoj svrsi škola u opće, ni potrebama učiteljstva. A mjesna vijeća kao skroz pravednu i pametnu instituciju moramo — a to i radi sebe — podržati i čuvati kao oči u glavi, te osloboditi ih svakako nekih birokratskih zahtijeva. Nego ovo nuzgredno pitanje ostavimo neriješeno, a štimmo naprijed što gosp. kolega piše.

Govoreć o pokr. zakonu 8. 2. 69. (P. Z. L. broj 6) kaže da „... usporedimo li taj zakon sa mnogim ustanovama def. škol. i nast. reda.... nalazimo da se zastarjeli zakon od nazad 40 godina o nadziranju učilišta kosi sa def. škol. redom...“

Kad bi — dato e non concesso — i u kojoj, pak bilo i u ministarskoj naredbi, i bilo odredaba, koje su sa zakonom u protuslovlju, ta odredba ne bi mogla imati kreposti, bila bi protuzakonita, dakle nezakonita;

jer zakone ne može mijenjati nitko, pak ni svi ministri skupa, a može samo onaj čimbenik, koji ga je glasovao, a to su sabori. Tvrdnja dakle gosp. kolege protivi se pojmu ustavnosti i svakom pravnom shvaćanju, protivi se istini: ona je puki apsurdum.

Svrha gosp. kolege, pišući onaj članak nije bila ni da ruši, ni da brani mjesna vijeća, a još manje da zapodjene administrativna pitanja: on je samo htjeo istaknuti u demokratskom pedagoškom listu svoje načelo „slobodne škole“, kojoj je jedina zapreka svećenik. — Van s njime, a škola tad postaje slobodna. — Ako ovo nije prava interpretacija članka gosp. kolege, uslugu će nam veliku učiniti ako nam, pak bilo i ukratko, označi i protumači pojam i stanovište takove škole.

I pojedincima, a po gotovo učitelju, osobito jednime listu, zadaća je, da izgajajuć, širi prosvjetu. Al za to nije dosta samo napominjati nekoja stanovita načela riječi ili pojedine izraze, nego se mora pretresati ozbiljno, objektivno, a vrhu svega iskreno i bez preuzetnosti. Treba se svakako zauzdati čednošću, da se ne pregju granice naših sposobnosti. Opet volju, manje tugjih dvoumnih i nerazumljivih riječi, manje općih fraza, više ozbiljnosti i iskrenosti: to su kreposti koje poštena i istinoljubiva pisca mora da rese.

Gosp. kolega, dosljedan u svojim načelima, nastoji zapriječiti da unapred bude biran za predsjednika mjesnog vijeća vjeroučitelj. Tim bi on postigao, da po selima, gdje je samo jedan svećenik (a to je svugdje) župniku ne bude mogla biti podijeljena ta čast.

Ne učitelj, ne župnik, a tko tada? Mjesto njih izabran bi bio koji drugi, sjegurno manji pedagog od župnika i učitelja, a bez izobrazbe i uzgoja učiteljeva i župnikova. Vijeće sa takovim predsjednikom doista bi bilo demokratskije, bila bi škola i učitelj, pa i ako ne baš slobodni, svakako slobodniji, ali bi — mislim, mjesno vijeće još manje (a što se vama čini gosp. kolega?) odgovaralo svojoj zadaći. Tada bi doista u potpunom i pravom smislu riječi postalo „prazno ime“ i pogotovo „na užtrb školskog djelovanja“. Vara se pak svaki te misli, da bi učitelj kod takova mjesnoga vijeća, kod takova predsjednika bio neodvisniji ili čak gospodar.

Eto, gosp. kolega, kolika i kakva bi se korist postigla, kad bi vaši nazori, vaše interpretacije §§ ispravne bile, kad bi se vaša želja, vaše nastojanje ispunilo.

Članovi mjesnog vijeća izmegju sebe biraju predsjednika, svoga referenta. Po tom bi doista mogli izabrati baš učitelja. Ali okružnica od 28. 7. — 1896. p. v. to ne dopušta. Poznato je, da je bilo učitelja predsjednika, a držim da ih još i sada imade. A po po mojem skromnom mnijenju, i neka opstoji spomenuta okružnica, prisposobljavajuć autoritet naredbe i zakona, ovaj je pravomoćan, ona mjerodavna nije, te po tome i sad bi učitelj mogao biti biran, jer nigdje

u zakonu nema ni smisla ni riječi, da učitelj predsjednikom ne može biti.

Sam je zakon pravovaljan, mjerodavan, njegovi se propisi moradu vršiti. Naredbenim putem mogu ga tumačiti, samo kad je dvouman, česa u našem slučaju nema. Bilo bi mi drago, kad bi članovi primorskog mjesnog vijeća podijelili predsjedničku čast gosp. kolegi. Vidjeli bismo, kakvo bi stanovište zauzele školske vlasti. Kad bi proti tome imenovanju postupale u smislu gorispomenute okružnice, uložili bismo utok, te bi kompetentni forum odlučio, što je pravovaljano: zakon ili okružnica. I pitanje bi se riješilo. Nisam pak ni mnijenja gosp. kolege, da bi predsjednička čast podijeljena učitelju bila „inkompatibilna sa samom ustanovom o mjesnim škol. vijećima“. Inkompatibilna bi tada bila i čast upravitelja u školi prama učiteljskom osoblju. U mjesnom vijeću, zbornica o svemu mora odlučivati; sve i najmanje odredbe ustanovljuju se u sastancima, a tu odlučuje većina, i ne bi sjegurno samovolja predsjednika uvijek mjerodavna bila. U učiteljskom zboru, upravitelj, po opstojecim propisima imade veću vlast, tjesniji odnošaji vladaju izmegju njega i dotičnih učitelja članova zbora, nego izmegju predsjednika mjesnog vijeća i ostalih članova. Ovi su neodvisni naprama predsjedniku, oni su sasvim odvisni. Predsjednik sam po sebi ništa važna odrediti ne može, nema prava članovima išto nareggivati; upravitelj svojim učiteljima može, pa ipak ravna zavodom, vodi učitelje, upravitelj je. Kad dakle nitko ne nalazi inkompatibiliteta kod učitelja upravitelja u odnošaju njegovu sa učiteljima, ne može ga biti ni kod učitelja — predsjednika. mjes. vijeća.

A sad da pregjemo na glavnu točku članka. Kolega kaže: „Dogagja se, da su zastupnici crkve u mjes. šk. vijećima ... i školski učitelji vjere ... te da isti ... obnašaju čast predsjedništva...“ Da je obnašanje te časti ... dok su isti i školski učitelji vjere, jedna protuzakonitost i inkompatibilitet, dokazuju nam ustanove def. šk. i n. reda“.

Da ovo svoje mnijenje potvrdi, navagja § 104. def. šk. i nast. reda, a u njemu ni u slovu ni u smislu nema išto o tom, da li vjeroučitelj, član mjesnog vijeća, može biti predsjednikom. Ne shvaćam čemu ga i navagja. Bit će valjda za to, što taj § spominje i vjeroučitelja kao člana učiteljskog osoblja i što upravitelj imade vlast da njegove članove nadzire, te po § 129: „Učitelji vjere ... valja da se u vršenju svog učiteljskog rada kano i drugi učitelji drže školskih zakona i odredaba ... a napose ... školskoga i nastavnoga reda“.

Da, ovako glase propisi, pak dopuštamo da gosp. kolega donekle imade i pravo; ali u onom smislu kako ga on shvaća za to nema, što odredbe tumači doslovno ili uzimajuć od njih pojedine stavke. Da je škol. i nast. red i zakonske odredbe bolje proučio i pojedine njihove propise usporedjivao, a sve to začinio cum mica

salis ne bi nikako bio došao do onakova shvaćanja kakova istiće.

Istina je, da i vjeroučitelj mora kao što i učitelj, vršiti propise zakona i naredaba i t. d. mora da vrši svoje dužnosti kao i ostali učitelji. Ove upravitelj može i koriti i upućivati u njihovom djelovanju, jer on ima pravo nadzora nad njima i njihovim djelovanjem, kod vjeroučitelja toga prava nema, pa to pravo nemaju ni c. k. nadzornici. To je pravo pridržano drugim čimbenicima. Samo kad bi upravitelj škole — ili školski nadzornik — konstatovao, da se vjeronauk ne predaje, ili da se djelomično predava, tad su u dužnosti — kao što bi to dužan bio i svaki član mjesnoga vijeća, pa i isti roditelji — taj nered prijaviti nadležnim vlastima. U ovome i počimlje i svršava sva vlast škol. čimbenika nad vjeroučiteljem; a da je upravitelj „i njihov neposredni školski starešina“ te da „...ima pravo nadzirati vjeroučitelja u izvršivanju školskih odredaba, te u tu svrhu prisustvovati i poučavanju vjeronauka“ u tome se kolega vara. Kod svih učitelja i može i mora kad vremena imade, prisustvovati poučavanju, da se uvjeri vrše li se propisi razdobnika, da se osvjedoči o uspjehu, da upućuje u metodici, da podsjeća na dužnosti, da popuni nedostatnosti, da izpravlja i t. d. ati ništa od toga ne može kod vjeroučitelja, dapače ni u razred mu ne može pristupiti. Evo za to dokaza;

§. 2 zakona 2-5-68 (Z. Z. L. h. 48) kaže;

„Bez uštrba nadzornog svoga prava ostavlja se dotičnoj crkvi... da... upravlja i neposredno nadzire nauk vjere... u učionicama.“

A §. 5 zakona 14-5-69 (T. Z. L. br. 62) kaže;

„Za pouka u vjeri skrbit će se pak i nadzirat je neposredno dotične vlasti crkvene...“

Odluka ministarska 28-6-69 broj 5705. temeljeć se na ovim zakonima veli: „...prосто je svegjer crkvi uvjeriti se putem svojih čimbenika kako napreduje vjeronauk u učionicama...“

Još treba k ovim propisima dodati treću tačku §. 134 novog školskog i nastavnog reda 29-9-1903:

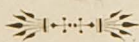
„Bez povrede toga prava nadzora pridžano je neposredno nadziranje poučavanja u vjeri dotičnoj crkvi...“

Iz svega ovoga mora se pogotovo zaključiti, da ne opstoji ništa „inkompatibilno“ te vjeroučitelj uzmogne biti — ko i do sada — predsjednikom mjesnog vijeća, jer katiketa poučava predmet koji nije pod jurisdikcijom upravitelja škole nit ikojeg drugog čimbenika, nego samo crkvene vlasti. Upravitelj po tom nema ni prava ni prigode pokazati se vjeroučiteljev „...neposredni školski starešina...“ da ga u tom svojstvu upućuje, kori, svjetuje i t. d. kako to može i mora ostale učitelje. Između katikete i njega (upravitelja) ne opstojе oni odnošaji kakovi su između njega i drugih učitelja: katiketa je od svakog neodvisan, odvisi samo od crkve, pa pogotovu može obnašati predsjedničku čast.

Cijenim da će se uvjeriti gospodin kolega kako dakle nije moguć slučaj da dogje sa vjeroučiteljem-predsjednikom, te ruka ruku bude morala prati. Nego u drugome zakonitom, kolegijalnom, plemenitom smislu mora megju njima vladati načelo da ruka ruku pere, a to osobito u odnošajima društvenim između vjeroučitelja i upravitelja, da kao izobraženi i uzgojeni ljudi snašaju jedan drugoga, te sve svoje sile i sposobnosti sjedine na zajednički rad u narodu, a da uspješno uzmognu djelovati na polju uzgojnom i poučnom na korist jadnoga naroda svoga.

Župnik i učitelj dva su glavna uporišta, temelji su sreće i napretka narodnoga. Onaj koji zavadnju megju njima sije djeluje u protivnom smislu, postaje dušmanin, zlotvor naroda svoga.

Budimo ono što po dužnosti i po poštenju moramo biti: uzgojitelji, učitelji naroda. Megju sobom u ljubavi živimo, mira ćemo se nauživati, a u ljubavi mira uspješno djelovati. Bit ćemo zadovoljni u duši i srcu svome: narodu ćemo pomoći. To i osobni interesi župnika i učitelja traže, da budu osobito na selu gdje su dva jedina, sama i osamljena čimbenikakolege, koji imadu jednu te istu svrhu: uzgajati i izobrazavati puk. — (Svršetak slijedi)

Narodni vezovi.

Opći interes za naš prekrasni narodni vez, koji je stekao zanimanje i dobio slobodan ulaz i med najviše krugove i najznatnije ličnosti u državi i inozemstvu, nije mogao proći, a da se prije ne sprijatelji i tako rekuć stopi sa našom pučkom školom, koja kao vazdašnja gajiteljica i prijateljica te umjetnosti našeg samoukog naroda, bila je ona koja je na tu našu pučku znamenitost upozorila inteligenciju, upozorila Europu.

I s godinama davala se je u našim, osobito ženskim i mješovitim školama, sve to veća važnost narodnim vezovima; pojedine učiteljice i učitelji začese sakupljati i uregijvati zbirke takovih vezova, počese

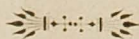
putem štampe i svojih skupština svraćati pažnju gospode na takovu narodnu osobitost, pa se upravo našem učiteljstvu, a u prvome redu našim nekim učiteljicama ima zahvaliti, da je med visokim krugovima u prijestolnom Beču, te u opće u civilizovanom svijetu nastao opći interes i udivljenje prema rukotvorinama naših seoskih vezilja i tkalja.

Podajući tome zaslužne važnosti, i zemaljsko je školsko vijeće zgodno zamislilo da prigodom VII. pokrajinske učiteljske skupštine, koja će se na ljeto u Arbanasima sastati, bude priregjena izložba ženskih ručnih radnja iz pokrajine isključivo osnovanih na na-

rodnim vezilačkim motivima. Uvjeren sam, da će ta izložba biti vrlo korisna i zanimiva, te poradi toga i brojno posjećena i sa strane neučitelja, jer će se tu vidjeti nasljedovanje proizvoda vještih ruku priproste samouke pučanke iz svih krajeva naše pokrajine. Uz paški i kotarski vez, nadoći će sitni vezak Bukovice, kninske, prominske, zagorske, vrličke, sinjske i petropoljske krajine, a da se do njih odmah ugleda kašteljsko i poljičko pučko rukodjelo uz makarsko-primorski i neretvanski, te konavoški, bokeljski i otočki narodni umotvor. Razne šare i njihov razmještaj biti će posjetiocu zanimivim tumačem ukusa, srca i duše naroda, pa će ta izložba takogjer postati zrcalo nenadmašne narodne vezilačke umjetnosti i odraz ozbiljna sudjelovanja i duga rada okolo sabiranja, gajenja i uzdržavanja narodnih vezilačkih motiva u našim pučkim školama.

Uz ovakovu zanimivu izložbu dobro nadolazi i 14 konferencijalna raspravna tačka te iste spomenute skupštine: „Ustanoviti koliko je moguće jednolične nazive za razne vrste ženskih ručnih radnja“, kojom će se zbilja u glavnomu nadoći što jednostavnijoj i pravilnijoj nomenklaturi u ženskim ručnim radovima. To je polje rada odveć plodno za naše seke učiteljice, osobito one koje žive u krajevima gdje se rabi čistac narodni jezik, gdje iz riječi prostoga puka pada samo biser zrnje narodnog govora, koji je među ostalim prepun ispravnih i zgodnih naziva i za ženski ručni rad, pa će ne samo učesnici konferencije, nego cijelo učiteljstvo u pokrajini s najvećim interesom popratiti koli to raspravno pitanje, toli i zanimivu izložbu ženskih ručnih radova, kojoj je poželjeti najbolji uspjeh na diku domaje nam mile i na čast naše škole i marnog nam učiteljstva.

D. V.

Vjesnik.

Na znanje. Svim našim starim, a i novim pretplatnicima preporučamo, da nam čim prije pošalju pretplatu. One, koji nam nisu povratili list, što smo im ga poslali na ogled, ovim brojem uvrstili smo kao stalne naše pretplatnike, te i njih molimo, da nam što prije pošalju pretplatu.

Objava nagrade. „Savez dalmatinskih učitelja“ objavljuje ovim, da će najbolje dvije radnje, te osvanu u „Učitelj. Glasu“ tekom ove godine bit nagrađene sa K 60 svaka, koje je u tu lijepu svrhu stavio „Savezu“ na raspolaganje veleuč. gos. Slavomir Sinčić, kot. škol. nadzornik, na ovogodišnjoj glavnoj skupštini „Učiteljskog Društva“ u Šibeniku. —

Članovima učiteljskih društava na znanje. Današnjim brojem dostavljamo svakom učiteljskom društvu u pokrajini po pet istisaka našeg glasila svakog broja, da se izbjegne reklamacijama. Slučajno da koji član ne primi lista, nek se obrati na upravu svog Društva.

Središnji odbor našeg „Saveza“ imao je na 8. ožujka o. g. u ovdješnjem „Učiteljskom Društvu“ svoju redovitu sjednicu, na kojoj je iscrpio cijeli dnevni red i prihvatio njeke važne zaključke. Između ostaloga primljena je odreka g. Dane Petranovića na članstvu u središnjem odboru i likvidiran je njegov račun za troškove preko udijeljene mu pristojbe za putni trošak u Beč prigodom tamošnjeg općeg učitelj. kongresa. Potanje izvješće o ovoj sjednici bit će u svoje doba naravski podneseno glavnoj skupštini „Saveza“.

Gosp. Vinko Vuletin, učitelj u Trsteniku, uložio je K 10 u fond „Učiteljskog Društva“ u Korčuli, da počasti uspomenu blagopokoj. gospodje Šimeta u K. Starome.

Pohvalno i vrijedno da se preporuča učiteljima i učiteljicama da slijede lijepi primjer brata Vuletina na korist „Učit. Društava.“

Učiteljsko društvo dubrovačkog kotara dne 2 veljače o. g. imalo je svoju glavnu skupštinu. Zgodnim pristupnim govorom predsjednik g. M. Stojković otvori skupštinu. Ocrtao je djelovanje društva, te pozvao skupštinu da obzirom na zasluge za školstvo i učiteljstvo imenuje svojim počasnim članom presvijetlog gos. pokrajinskog školskog nadzornika Antuna viteza Strölla. Skupština se jednoglasno tome odazove, kao i imenovanju svojim počasnim članom kot. školskog nazornika Gjura prof. Devića. Bili su odobreni računi za god. 1907. i izabrana Uprava društva za god. 1908.

Tražimo naša prava: Buduć da novo parobrdarsko društvo „Dalmatia“ u nekim mjestima nama učiteljima ne daje na vozne karte nikakva popusta ili samo 25 % preporuča se svim učiteljskim društvima ili još bolje našem „Savezu“ da isposluju putem naše vlasti da ministarstvo trgovine, koje obilato subencionira rečeno društvo, postigne od istoga da se i nama kao i državnim činovnicima unapred bude davalo mjesto za mjesto. Nadalje isti neka se obrati zemaljskom odboru da one općine gdje liječnik ne pobira kondote već biva za sve mješćane plaćen od općine, uvršte i učiteljstvo u dotičnim pogodbama sa liječnikom za besplatno liječenje i ako ne plaćaju prireza, jer njihov trud uloženi na podmladak je najbolji prirez. Tko misli da ovo ne bi bilo korisno ili da je neumjesno, neka se javi. Nemojmo stati prekrštenih ruku. (Glede polakšica na „Dalmati“ stvar je već uređena. Op. Ured.).

„Učiteljski Glas“ izlazi danas na svih 16 stranica, u kojima je sadržan III. i IV. broj, tako, da njegovi predbrojnici ne gube ništa. Redoviti izlaz III. broja nije bio moguć radi tehničkih štamparskih razloga, kako je to uredništvo već javilo u „Hrvatskoj Riječi“.

Čestit Uskrs nazivljemo svim našim predbrojnicima i čitaocima, kao što i cijelom našem učitelstvu, koje je u posljednje doba lijepo pregnulo oko svoje organizacije, kojom će jedina moći da uskori i svoj staleški uskrs. Želimo svima od srca svako dobro, a ponajviše megjusobnu ljubav, snošljivost i bratski sklad. Doba su, kad niču oni, koji u razdoru uživaju, koji bi htjeli povući u vrtlog strančarskih strasti i učitelstvo i tim oslabiti njegove redove baš sada, kad su se ti redovi počeli jače stiskati. Braćo učitelji, budite složni, odbijajte od sebe samoživce i napasnike, kojima je vaše ozbiljno nastojanje oko učiteljske organizacije trn u oku! U to ime čestit Uskrs!

Podla harangua podignuta je on nekih nezadovoljnika i sebičnjaka u ovom školskom kotara protiv nadzorniku g. Sinčiću. Ta se harangua sistematično vodi sa strane, na kojoj je izgubljen svaki pojam skladnosti i ljudstva. Zadojena je najbjesnijom strasti bezrazložne osvete, jer g. Sinčić ne će i ne može da odobrava niske operacije ljudi, koji bez načela, bez vrijednosti i bez sposobnosti hoće da se svakome nametnu. Ta harangua datira od stanovitog dana, a dokaziva, da ju raga samo strančarska zaslijepljenost. No, pošto u njoj ima i toliko drskosti, kao da je vogjena na obranu učitelja, mi ovim javno pozivljemo sve one, kojima bi što bilo krivo učinjeno od g. Sinčića, a pripadaju učiteljskom staležu, neka se slobodno, bez ikakva straha nama potuže, a mi ćemo, budu li imali pravo, opet bez ikakva obzira to iznijeti i žigosati s naše strane, ne izlagajući nikoga.

Samo hoćemo da tegobe budu stvarne, temeljite, pa da vidimo može li se uopće govoriti o zulumu čovjeka, koji po stanovitoj štampi izgleda kao nekakav tiran, satrap, despot, osvjetnik itd. — Dužnost je „Učiteljskog Glasa“ da ovako progovori i da ovakav poziv na učitelje šibenskog, pa i kninskog kotara, upravi, da se već jednom svede na čisto stvar. Bit ćemo bezobzirni bude li tko samom jednom činjenicom mogao da potkrijepi napadanje na g. Šimčića. Inače bit ćemo jednako bezobzirni prama svima onima, koji potpomažu i begenjaju te napadaje, a kažu da su učitelji.

Ovo smo smatrali nužnim istaknuti, jer do sada u cijeloj hanangui zametnutoj protiv g. Sinčića nijesmo naišli na nijednu činjenicu. Ne činimo ovo, da branimo g. Sinčića, već činimo da ovim razbistrimo već jednom stvar, po kojoj kao da bi Sinčić bio komu što nepravedna učinio budi iz hira budi iz osvete i koja bi mogla zavesti gdjekoga, koji nije u nju upućen. Mi hoćemo istinu, i ne možemo dopustiti da itko u ime laži ugje megju učiteljske redove, da ih slabi i razdvaja. Nek se bistr!

Poslovni red za VII. Dalmatinsku pokrajinsku učiteljsku konferenciju, koja će g. 1908. vijećati u Arbanasima pod predsjedanjem c. k. pokrajinskog školskog nadzornika Antuna Strölla. 1. Pretečni sastanak pravnih članova u oči otvora konferencije. 2. Iza svečane službe božje nastupni govor predsjednika i otvor konferencije. 3. Imenovanje zamjenika predsjedniku. 4. Izbor zapisara. 5. Izbor stalnoga odbora za priregjenje pitanja za nastavnu pokrajinsku učiteljsku konferenciju. 6. Izbor odbora, koji će izvjestiti o izložbi spojenoj s konferencijom. 7. Priregjenje normalnih nastavnih osnova za petero i šesterorazredne opće pučke škole. 8. Ustanoviti normalnu nastavnu osnove na temelju normalnih. 10. Sastaviti normalnu uputu za izvaganje nastavnih osnova. 11. Rasporedjenje računskog učiva u raznim kategorijama općih pučkih škola po Močnik-Kraus-Habernalovoj računici s obzirom na zahtjeve nastavnih osnova. 12. Na koji bi se način najbolje moglo udesiti poučavanje zemljopisa po odsjecima, a ostalih stvarnih nauka po ciklusima u raznim vrstama općih pučkih škola? 13. Crtanje u pučkoj školi po slobodnijim metodama (praktično). 14. ustanoviti koliko je moguće jednolične nazive za razne vrsti ženskih ručnih radnja u pučkim školama. 15. Je li zgodno i potrebno da se u pučkim školama nadalje uzdrži uspravno pismo? 16. Postaviti načela, po kojima bi se imao sastaviti „Školski red“ za pučke škole (§ 87. defin. škol. i nast. reda). 17. Praktična uputa u poučavanju analfabeta po Anderličevoj metodi. 18. Izvještaj o priregjenoj izložbi. 19. Posebni prijedlozi. 20. Završni govor predsjednika i zatvor konferencije.

† **Anton Ivanović.** Na 24. veljače položili smo u Dobroti u hladni grob našeg dobrog kolegu Antona Ivanovića. Zadnju počast ovom plemenitom čovjeku i savjesnom učitelju iskazala je u prvome redu cijela Dobrota, a onda predsjednik kotar. šk. vijeća, presv. pl. Budisavljević sa kot. šk. nadzornikom gosp. Lazarevićem, lijep broj kolega iz okolice i mnogi znanci. Na grobu je prvi govorio gosp. nadzornik, a iza njega učitelj Dabinović. Nadzornikov govor nije nam pri ruci, da ga u cjelini iznesemo, no za orientiranje gospode čitalaca istaknuti nam je, da je bio divan, ganutljiv i za učitelje utješljiv, jer onako gorko žaljenje za vrijednim učiteljem ne može da poteče, no samo iz plemenitog srca i poštene duše jednog starješine, jednog nadzornika, koji iskreno ljubi učiteljsko zvanje. Hvala mu! Hvala mu! Hvala mu!

Dabinović pak izrekav je od prilike ovo:

Štovana gospodo! Žalosna pratnjo!

Kao prijatelj od djetinstva, kao Dobročanin i kao kolega tvoj tužni, ne mogu s manjim, Antone moj, da ti ne nazovem posljednji zbogom!

„Sve što svijetu zemlja ushtje dati,

Sve s vremenom se opet u nju vrati“ stihovi su neumitnog zakona prirode. No kad se zemlji vraća čovjek, koji je potpuno dovršio najglavnije uloge,

smirujemo se sa sudbinom; ali kad to dopane čovjeka u punanom naponu snage, koji ostavlja iza sebe: ženu bez obrane, jato siročadi bez vogje, kuću ljubavi mira, blagoslova i veselja kućom jada i plača, četvrtu prijatelja pomućenih, vidljivu prazninu u svakoj narodnoj smotri, tad bismo očajali, da nam se nije pokloniti veličanstvu smrti.

Ali, Antone moj, ti si se sam trsio. Od kada se Ti meni žaljaše na zdravlje, da si napustio tešku učiteljsku službu i prihvatio se drugoga posla, ne bi ti tu još ležao. Ti kao ona pčela, koja u paši samo jedan pelud sabire, pa i ne bio najbolji, ostade bogme u učiteljsvu do tvog najzadnjeg časa, a kakav to smo sad čuli od starješine našeg, koji Te kao idrugi u velike cijenio; to znamo mi kolege, koji smo Te ljubili; to znaju roditelji Radovanića, Tivta, Lepetana i Dobrote, koji su s neograničenim povjerenjem i najboljim ufanjem povjeravali tebi uzdanicu svoju, da im ju ti učiš i odgajaš; to se napokon vidi i iz toga, što si ti četiri godine prije proračunanog prosječnog maksima učiteljskog života očio zaklopio.

Skroman i odan kao iko, bio si i uzoran kršćanin u svakom pogledu, pa blago Tebi! Ti si eto sam sebi prostro dušek savjesti čiste; Tebe ploča ne će smečiti, jer nada Te neizbroj najsrdačnijih blagoslova! Pokoj Ti Bog dao! Laka ti zemlja!

Za ovim je još isti Dabinović u ime učiteljskog Udruženja i u ime ojačane obitelji zahvalio nazočnoj gospodi, ponajpače gosp. savjetniku i gosp. nadzorniku.

Kolega iz Dobrote.

Upiti na ispitima osposobljenja. Dobrotom i trudom presvijetlog pokr. škol. nadzornika g. Antuna viteza Strölla u mogućnosti smo da od danas u našem listu iznesemo redom sve upite postavljene učiteljskim kandidatima pri ispitima osposobljenja za opće pučke kao i za gragjanske škole kroz posljednjih deset godina.

Upite ćemo donijeti redom po važnosti predmeta.

Na ovoj usluzi blagodarimo na osobiti način presv. gosp. A. Ströllu, jer popis tih upita može da bude od lijepe koristi svim onima, koji se spravljaју na ispite.

† **Simo Matavulj.** Dne 4. ožujka nešto iza podneva u Beogradu ispustio je nenadno svoju plemenitu dušu dobri i ugledni ovaj Šibenčanac, koji je najljepše svoje mlade godine proveo u učiteljevanju.

Hrvatska i srpska kužiževnost izgubila je u njemu marnog, plodnog i savjesnog radnika, koji je svojim djelima dokazao, da je bio upoznao dušu naroda i od njega usvojio sve miline divnog nam jezika.

O njemu će u ovom listu bit još govora, a za sada uciviljeni s tolikoga gubitka kličemo: Pokoj i slava Simi Matavulju!

Podnadzornička mjesta. U Ugarskoj kani ministarsvo prosvjete osnovati 40 mjesta kotarskih školskih podnadzornika.

„**Zreo učitelj.**“ Napisao Davorin Trstenjak. Slučajno dopalo nam je u ruke ovo najnovije djelo našeg poznatog, darovitog i temeljito naobraženog učitelja Davorina Trstenjaka. Pisac posvetio je djelo hrvatskom učiteljsvu. Knjiga zaprema 234 stranice a dijeli se na 37 štiva i predgovor. Trstenjak u predgovoru veli, da je u svojim mlagjim godinama izdao „Mladog Učitelja“, a sada pod konac službovanja izdaje „Zrela učitelja“, da se popune. I zbilja to je bila vrlo zgodna misao Trstenjakova.

U ovom lijepom djelu nugja nam pisac svoje nazore, misli, ideje — o uzgajatelju, uzgoju, učiteljskoj obrazovanosti, kultu učiteljskog zvanja, ljubavi, slobodnom sveučilištu, slobodnom duhu, jeziku, braćimstvu, rodoljublju, solidarnosti, učiteljskoj časti, učiteljskim zabavicam, štovanju starijih, učitelju prema nadzorniku, apostolu naprednih ideja i t. d. i t. d. te misli, nazori i ideje to „sve stoji na znanstvenom temelju, a sve je pročišćeno u vatri prakse. Ništa nema u toj knjizi što nije prokušano. Ništa ne preporučam drugu i drugarici, što nisam i sam radio i o čem se nisam i sam osvjedočio da je dobro,“ veli pisac u predgovoru. Pa zbilja pročitav knjigu, valja priznati da je tako.

Čitajući knjigu čovjek upravo osjeća na njoj markantne lične crte njezina auktora. Svako štivo ima osobitu snagu, jer iz njega govori subjektivno uvjerenje, koje se opet slaže potpuno sa čitavim životom pisca. I zato taj način pisanja sugestivnije djeluje i osvaja te, jer vidimo iza svakoga retka i osobu, koja nam govori, a ta osoba radi ili radila je onako kako govori!

Ali najljepše što je u toj knjizi, i što istoj podaje neko uzvišeno, časno mjesto jest — dah otvorene, dah slobodne, poštene i vedre duše, koja se zanosi i bori za sve ono što je dobro i pošteno. A to sve napisano je bez afektacije, neprisiljeno i iskreno. Duša piščeva zanosi se i ponosi, jer ima uzvišenu, i ako najtežu na svijetu zadaću. Trstenjak nekim ponosom veli, da je narodni učitelj. Pa kad uz to još reče: Da se 10 puta rodim, 10 puta bio bih učitelj“, onda osjećamo neki zanos, koji nas diže u nebesa . . .

A ovakovih sentencija prepuna je ova divna knjiga.

Suvišno bi bilo, da štovanim drugovima i drugaricama preporučamo ovu knjigu. Nju preporučuje njezin naslov i predgovor. Ovakove knjige, valja da učitelji stavljaju „u okvire“, jer to je naše „evangjelje“. U „Zrelu učitelju“, svaki će naći za se po koje zrnice, svaki će naći upute za sva životna pitanja i prilike, zadovoljstva i bodrenja u najočajnijim momentima.

Ovakove knjige krijepe i vedre dušu, oplemenjuju srce, a tijelo jačaju i griju svojom toplinom.

Djelo može se dobiti kod Hrvatske Knjižarnice u Zadru, a zapada 1.60 K.*) — Josip Savo, učitelj.

Praktična provedba diktata u pučkim školama. U novije doba daje se potpunim pravom sve više praktične važnosti upotrebi diktovanja kod nastave, ali se opazilo, da se u tome sve u šesnaest hramlje. — Nepobitna je činjenica da su učenički radovi, u kojima se upotrebljuju diktati i još poplavljeni pogriješkama svake vrste, pa sva pravila slovnice i ortografije u tome ni malo ne pomažu. To zbilja opaža posebno svaki učitelj u svojoj školi, to opažaju prigodimice stručni starješine pri svojim inspekcijama škola, a to se općenito opaža i pri izložbama učeničkih radnja prigodom kotarskih ili pokrajinskih konferencija. Pa ne samo kod nas, nego i drugdje diktati slabo idu, čemu je u prvome redu kriva nepodesnost škol. knjiga i nastavnih osnova, kao što i to, da učiteljstvo nije općenito i svetrano upućeno kako valja praktično i sistematski provagjati diktovanje u osnovnoj školi. Ako se ne varamo, bilo je i u ušašoj pokrajini pri pojedinim kotarskim učiteljskim skupštinama debata o diktatima u našim školama, a i u Banovini učiteljstvo se tim pitanjem bavilo, te je među ostalima prošle godine na glavnoj učiteljskoj skupštini županije varaždinske obradio iscrpljivu temu o diktatima i Mihovil Palmović ravn. učitelj u Varaždinu, pa ju skorice u posebnoj knjižici, a pod gornjim naslovom objelodanio. Knjižica je u pravom smislu praktična, te je osim kratkog i jezgrovitog uvoda o općim ustanovama u pismenom vježbanju s uputom u pravopis i gramatiku, sve praktično gradivo diktata razdijeljeno na pet godišta, prema naukovnoj osnovi banovinskih škola, a svako godište opet po školskim mjesecima. Svakomu je godištu na pročelju ubilježeno koliko je naukovnom osnovom za dotični razred propisano, a za tim su gotove prikladne vježbe, kojima je pridodano pojedino praktično gramatično ili ortografično pravilo. Tako je u zgodnim, kratkim i postepenim vježbama izvedeno dijeljenje riječi uporaba velikih slova, rastavni znaci, prosta rečenica i njeni djelovi, spajanje rečenica pomoću veznika, stezanje rečenica, gramatično značenje riječi: (imenica, zamjenica, pridjev, broj i glagol), jednina i množina, glavni i redni brojevi, uporaba ije i je, raširivanje rečenice, upravni i neupravni govor, vremenski oblici glagola, poregjenje pridjeva i ostalo. Takovih je vježbi do 150, a tako su uregjene da se mogu zgodno u raznim godišnjim tečajevima spojiti, te veoma umjesno upotrebljavati u školama i razredima sa više školskih odsjeka.

*) Donijesmo ovaj kratki prikaz kao subjektivno mnijenje našega druga o knjizi, koja je dala povoda da se o njoj piše i raspravlja. S naše strane imamo riječi pohvale za pisca samo u toliko, u koliko njegova knjiga može da doprinese stručnoj naobrazbi učitelja bez uštrba njegovu djelovanju u suglasju s utvrženim čudorednim načelima. — Op. Uredništva. —

Nema sumnje, da će se ovakovim vježbama djeca bolje okoristiti i uputiti u pravilnom i ispravnom pisanju, nego da, tko zna kako i koliko, nabubaju gramatična pravila na izust, a da ih u prigodi ne umiju u životu kako treba primijeniti i upotrebiti, pa smo uvjereni da će ova priručna knjižica zgodno doći i dalmatinskom učiteljstvu, da se njome barem djelomično u praktičnoj provedbi diktata posluži, te mu je najtoplije preporučamo i ako joj je cijena dosta visoka, jer se prodaje po 1 Krunu istisak kod samog pisca-nakladnika ravn. učitelja Mihovila Palmovića u Varaždinu. *)

Vicko Dorbić.

„Velika Didaktika.“ (Didactica magna) napisao J. A. Komensky, po njemačkomu preveo J. Miodragović profesor u Beogradu. (Izdanje zadužbine J. M. Kolarca. Sveska 125. Cijena 2 dinara). — Nema zaista odgajatelja, kojemu nije poznato ime velikog oca pedagogije Komenskoga, niti ima onog učitelja koji se nije njegovim djelima upoznao. — Hrvatski pedagoško-književni zbor u Zagrebu obdario je hrv. učiteljstvo još g. 1871. prevodom njegove „Didaktike“ a posljednih je godina takogjer i Julije Golik preveo na hrvatski „Veliku Didaktiku“. — I srpska je pedagoška knjiga ovog zadnjeg ljeta dobila prevod Komenskove „Velike Didaktike“ iz pera poznatog beogradskog profesora J. Miodragovića, koji je, kako sam kaže — prema njemačkome — izradio ovaj svoj prevod, prevagjajući misli, a ne riječi, u čemu zamjera Golikovu hrvatskom prevodu, u kojemu da su prevagjane (s latinskoga) riječi tako besmisleno, da bi i sam veliki Komensky na mnogo mjesta stao i zamislio se šta je (prevodioc Golik) htjeo da kaže, pa bi onda rekao: „Čoveče šta si uradio, ta mnoga mesta ne razumem ni ja sam!“ — Pregjimo ovu upadicu o Golikovu hrvatskom prevodu, koja je

*) Opaziti nam je, da je učiteljstvo primorano svoje literarne radove većinom u vlastitoj nakladi izdavati, otkud i nadolaze pojedinim piscim učiteljima i novčane štete, uza sve to što su prinuždeni udariti višu cijenu na pojedine knjige.

Kakov je uopće interes naše javnosti za knjigu poznato nam je, a kakova je pak progja stručnih osobito uzgojnih djela, znadu najbolje oni, koji su se bavili izdanjem i objelodanjivanjem vlastitih djela. U učiteljstvu Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, Istre, Bosne i Hercegovine leži zakopano neizmerno blago beletristične i stručne literature, koja s oskudice izdavačkih sredstava i iz poznatog našeg čitalačkog nehajstva, neopažena prolazi u zaborav. Veoma bi stoga nužno bilo, da se sve učiteljstvo napomenutih zemalja stopi u neku zajedničku literarnu ligu, te da središte te lige bude za hrvatsko učiteljstvo Zagreb, a za srpsko učiteljstvo Sarajevo, ili da si stvorno jedno jedincato nerazdruživo središte. Ljudima tog srešra bila bi dužnost posredovati kod književnih, kulturnih i stručnih izdavačkih zavoda da izdaju djela našeg učiteljstva uz to u vlastitoj nakladi te imajući vlastitu učiteljsku tiskaru objelodanjivati radove učiteljstva i nastojati da se među učiteljstvom i putem njega literarni učiteljski radovi što više popularizuju. Nabacismo ovu namisao, pa bi dobro bilo, da se naše i hrvatsko i srpsko stručno novinstvo tim pitanjem detaljnije pozabavi. (Op. pisca.)

mogla zaista da u predgovor onako ozbiljna prevoda i ne ulazi, te se osvrnimo na Miodragovićev prevod, a da i ne ističemo općenitu važnost cijele didaktike, niti posebnu zanimivost pojedinih poglavlja, jer bi to suviše bilo našem učiteljstvu iznositi.

Nepristranost i ozbiljna kritika navode nas da bez obzira izjavimo e je zbilja prevod profesora J. Miodragovića pravo djelo njegova temeljitog razumjevanja Komenskovich misli, pa mu moramo priznati zaslugu, koju je ovim lijepim prevodom stekao i kojim je bogato obdario srpsku pedagošku knjigu, napose moramo istaknuti dvije, u uvodniku ove lijepe knjige njegove samostalno izragjene radnje o Komenskome od kojih jedna tumači svestrano proučen i obragjen „Značaj Komenskova rada u istoriji pedagogije,“ a druga iznosi opširnu biografiju J. A. Komenskoga (uz sliku velikog oca slavenske pedagogije na prvom listu).

Neka je dakle ovaj lijepi prevod klasičnog djela neumrlog češkog uzgajatelja što vruće preporučeni našem učiteljstvu širom Dalmacije.

Mjesna povjest za pučke škole u Dalmaciji.

Primamo i vrlo rado priopćujemo:

„Davna mi je želja bila, da priredim za naše učitelje priručnu knjigu, kojom oskudijevamo, a odnosi se na povjest pojedinih mjesta, gdje opstoji pučka škola u Dalmaciji.

Po naukovnoj osnovi, u svakoj se našoj pučkoj školi, mora s djecom obraditi dotična mjesna povjest: pa dok je za znamenitija i veća naša mjesta nekako lakše skalupiti povjesne crte — kad se radi o manjim mjestima, učitelji su i učiteljice često na mucu, odakle da crpaju podatke za tu učevenu gragju: tiskani tekstovi, što se našom povješću bave, rijetki su, ili su za manja mjesta posve škrti; arhivi su daleko; i onda su nastavnici primorani obraćati se desno i lijevo, dosagjivati Petru i Pavlu, ispitivati više-manje vjerodostojnu mjesnu predaju, dok uz Kačića, Klaića i drugu koju knjigu, ne zasnuju tu blaženu mjesnu povjest. Promijeni li se učitelj, eto novoimenovanomu opet istog posla za sakupljanje povjesničkih podataka, ako odlazeći učitelj ponese sa sobom sakupljenu gragju.

I evo „Mjestna povjest za pučke škole u Dalmaciji“ što želim izdati, namjerava da bude kao priručnik za sve pokrajinske škole, koje bi u toj knjizi našle odnosnu gragju uvijek gotovu, a učiteljima bi trud bio znatno olakšan.

Nego sakupljanje podataka za sve naše škole bilo bi breme mnogo teško za jedna sama pleća; s toga uljudno pozivljem braću učitelje i učiteljice, da izvole svaki u svome mjestu, gdje poučavaju, sakupiti podatke za mjesnu povjest i meni, koji sad od c. k. namjesništva dobio dozvolu, da mogu u njegovu arhivu istraživati isprave, što se odnose na razne dalmatinske predjele — što prvo ih dostaviti, naznačivši

— odmah na čelu sastavka — osim mjesta, gdje je škola, takogjer i župu, općinu i kotar, kojim škola pripada, i broj stanovnika, a — kad bi ikako moguće bilo — i sliku (fotografiju ili dopisnicu) mjesta. I ovde se učtivo obraćam velečas. g.g. dušobrižnicima i inim odlučnijim licima, da izvole pri tomu biti pri ruci mojoj braći učiteljima, kojim će, nadam se, pri ovoj patriotskoj raboti rado u susret doći.

Pri čitanju pak mjesne povjesti, mislim, da bi se moglo držati se ovog reda: 1. najprvo istaknuti postanak mjesta i njegova imena (po predaji ili ispravama); 2. stara povjest, srednja i nova (obilatije, gdje ne spada na cjelokupnu pokrajinsku i narodnu povjest; a u kratkim potezima, gdje se mjesna povjest istovjetuje s povješću ostale pokrajine — jer će knjiga imati u posebnu dijelu ocrtanu cjelokupnu povjest Dalmacije; 3. glasoviti ljudi (bilo na peru, bilo na maču ili drugče), i to u kratko, uz god. rođenja i slučajno smrti; 4. mjesni spomenici (crkve, kule, starine i t. d.) i naravne krasote i rijetkosti (špilje, vodopadi i t. d.) 5. otkad postoji župn. matica; i 6. otkad opstoji škola.

Ne treba da kažem, da će svaki članak nositi ime dotičnog sastavljača.

Gdje je višerazredna škola — mogao bi se po-brinuti za podatke šk. nadučitelj, ili onaj učitelj, kojemu je ove godine predavati o mjesnoj povjesti, ili dogovorno učit. sastanak — kako se nagje zgodno.

I evo ovako bismo imali i zanimiv album ove lijepe zemlje, ove glasovite zemlje, „ove zemlje od Boga blagoslovljene“ — kako reče, neki dan preminuli, ali ipak neumrli naš filozof Dr. Ante Petrić.

Ovu sam nastav u gragju namjeravao otšampati kroz više godina u „Učiteljskom koledaru za Dalmaciju“, što kanim početi izdavati nastajne godine; ali sam odustao, jer bi se tako tiskanje cijele radnje otešlo na daleko; pa sam promislio, da će se ovako svakomu više svidjeti.

Dok uljudno molim pokrajinske listove, da izvole priopćiti ovaj moj poziv — uzdam se, da će se moji kolege i kolegice rado prihvatiti ovoga domoljubnoga posla i tom čim skorije, da spomenuta povjesna knjiga uzmogne što prije svjetlo ugledati, te im od srca blagodarim i najljepše pozdravlje šaljem.

Zadar, 24. ožujka 1908.

Jakov Marinković, učitelj.

Hrvati i Hrvatice ❖ ❖ ❖
❖ ❖ ❖ **pomozite Istri!**